ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 26ης Ιανουαρίου 2017*

«Προδικαστική παραπομπή — Οδηγία 93/13/ΕΟΚ — Συμβάσεις μεταξύ επαγγελματιών και καταναλωτών — Καταχρηστικές ρήτρες — Συμβάσεις ενυπόθηκου δανείου — Διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως με αντικείμενο ενυπόθηκο πράγμα — Αποκλειστική προθεσμία — Εξουσίες των εθνικών δικαστηρίων — Δεδικασμένο»

Στην υπόθεση C-421/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Juzgado de Primera Instancia nº 2 de Santander (πρωτοδικείο υπ' αριθ. 2 του Santander, Ισπανία), με απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 10 Σεπτεμβρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Banco Primus SA

κατά

Jesús Gutiérrez García,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, προεδρεύοντα του πρώτου τμήματος, M. Berger, A. Borg Barthet, S. Rodin (εισηγητή) και F. Biltgen, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 24ης Σεπτεμβρίου 2015,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Banco Primus SA, εκπροσωπούμενη από τον E. Vázquez Martín, abogado,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. J. García-Valdecasas Dorrego,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους J. Baquero Cruz και M. van Beek,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 2ας Φεβρουαρίου 2016,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Banco Primus SA και του Jesús Gutiérrez García με αντικείμενο την αναγκαστική εκτέλεση επί του ακινήτου του δεύτερου, επί του οποίου είχε συσταθεί υποθήκη προς εξασφάλιση δανείου χορηγηθέντος από την Banco Primus.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η δέκατη έκτη και η εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 έχουν ως εξής:

«[ε]κτιμώντας […] ότι […] η απαίτηση [της καλής πίστης] μπορεί να ικανοποιηθεί από τον επαγγελματία όταν συναλλάσσεται με έντιμο και δίκαιο τρόπο με τον αντισυμβαλλόμενο του οποίου οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα νόμιμα συμφέροντα·

[…]

[εκτιμώντας] ότι οι δικαστικές αρχές και τα διοικητικά όργανα πρέπει να διαθέτουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα ώστε να θέτουν τέρμα στην εφαρμογή των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές».

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία έχει αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή.»

5 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας έχει ως εξής:

«1. Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών που απορρέουν από τη σύμβαση.

2. Θεωρείται πάντοτε ότι η ρήτρα δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και όταν ο καταναλωτής, [για τον λόγο αυτό], δε μπόρεσε να επ[η]ρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στα πλαίσια μιας σύμβασης προσχωρήσεως.

[…]»

6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 93/13 προβλέπει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

2. Η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.»

7 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

8 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

Το ισπανικό δίκαιο

9 Ο Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil (νόμος 1/2000, περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), της 7ης Ιανουαρίου 2000 (*BOE* αριθ. 7, της 8ης Ιανουαρίου 2000, σ. 575), τροποποιήθηκε με τον Ley 1/2013, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (νόμος 1/2013, περί μέτρων για την ενίσχυση της προστασίας των ενυπόθηκων οφειλετών, αναδιαρθρώσεως του χρέους και κοινωνικού μισθώματος), της 14ης Μαΐου 2013 (*BOE* αριθ. 116, της 15ης Μαΐου 2013, σ. 36373), εν συνεχεία με το Real Decreto-Ley 7/2013, de medidas urgentes de naturaleza tributaria, presupuestaria y de fomento de la investigación, el desarrollo y la innovación (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 7/2013, σχετικά με επείγοντα μέτρα φορολογικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα και με την προώθηση της έρευνας, της ανάπτυξης και της καινοτομίας), της 28ης Ιουνίου 2013 (*BOE* αριθ. 155, της 29ης Ιουνίου 2013, σ. 48767), κατόπιν με το Real Decreto-ley 11/2014, de medidas urgentes en materia concursal (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 11/2014, περί επειγόντων μέτρων για τις πτωχεύσεις), της 5ης Σεπτεμβρίου 2014 (*BOE* αριθ. 217, της 6ης Σεπτεμβρίου 2014, σ. 69767) (στο εξής: LEC).

10 Το άρθρο 695 του LEC, για τη διαδικασία ανακοπής κατά της αναγκαστικής εκτελέσεως επί ενυπόθηκων ακινήτων, έχει ως εξής:

«1. Στις διαδικασίες του παρόντος κεφαλαίου, η ανακοπή του καθού η εκτέλεση γίνεται δεκτή μόνον όταν στηρίζεται στους ακόλουθους λόγους:

[…]

4) καταχρηστικότητα μιας συμβατικής ρήτρας επί της οποίας θεμελιώνεται η εκτέλεση ή βάσει της οποίας καθορίζεται το ποσό της οφειλής.

[…]

4. Η διάταξη περί […] απορρίψεως της βασιζόμενης στον λόγο της παραγράφου 1, σημείο 4, του παρόντος άρθρου ανακοπής υπόκειται σε έφεση.

Πλην της περιπτώσεως αυτής, οι διατάξεις που εκδίδονται επί της ανακοπής του παρόντος άρθρου δεν υπόκεινται σε ένδικο μέσο και τα αποτελέσματά τους περιορίζονται στη διαδικασία εκτελέσεως στο πλαίσιο της οποίας εκδίδονται.»

11 Βάσει του άρθρου 556, παράγραφος 1, του LEC, η ανακοπή για έναν από τους λόγους του άρθρου 695 του LEC πρέπει να ασκείται εντός δέκα ημερών από της επιδόσεως της διατάξεως με την οποία δίνεται εντολή προς εκτέλεση.

12 Το άρθρο 557, παράγραφος 1, του LEC, που αφορά τη διαδικασία ανακοπής κατά της εκτελέσεως η οποία στηρίζεται σε μη δικαστικούς ή διαιτητικούς εκτελεστούς τίτλους, προβλέπει τα εξής:

«Οσάκις διατάσσεται η εκτέλεση βάσει των τίτλων που προβλέπονται στο άρθρο 517, παράγραφος 2, σημεία 4, 5, 6 και 7, καθώς και των κατά το άρθρο 517, παράγραφος 2, σημείο 9, λοιπών εγγράφων που αποτελούν εκτελεστούς τίτλους, ο καθού η εκτέλεση μπορεί να αντιταχθεί σε αυτήν, εντός της προθεσμίας και με τον τρόπο που προβλέπει το προηγούμενο άρθρο, μόνο για κάποιον από τους ακόλουθους λόγους:

[…]

7) Ο τίτλος περιέχει καταχρηστικές ρήτρες.»

13 Το άρθρο 693, παράγραφος 2, του LEC, για την πρόωρη λήξη των εξοφλητέων σε δόσεις οφειλών, προβλέπει τα εξής:

«Αν έχει συνομολογηθεί ότι η οφειλή καθίσταται ληξιπρόθεσμη στο σύνολό της σε περίπτωση μη καταβολής τουλάχιστον τριών μηνιαίων δόσεων, ή αριθμού δόσεων τέτοιου ώστε να συνάγεται ότι ο οφειλέτης δεν έχει εκπληρώσει την υποχρέωσή του για χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών μηνών, και εφόσον η συμφωνία αυτή αναγράφεται στο έγγραφο καταρτίσεως του δανείου, ο δανειστής μπορεί να αξιώσει το σύνολο του οφειλομένου κεφαλαίου και των οφειλομένων τόκων.»

14 Η πρώτη μεταβατική διάταξη του νόμου 1/2013 έχει ως εξής:

«Ο παρών νόμος εφαρμόζεται στις εν εξελίξει κατά την έναρξη ισχύος του δικαστικές ή εξωδικαστικές διαδικασίες εκτελέσεως ενυπόθηκων απαιτήσεων, εφόσον δεν έχει εκτελεσθεί η απόφαση περί αποβολής.»

15 Η τέταρτη μεταβατική διάταξη του εν λόγω νόμου προβλέπει τα εξής:

«1. Οι τροποποιήσεις που εισάγει ο παρών νόμος στον [νόμο 1/2000, της 7ης Ιανουαρίου 2000, περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας] έχουν εφαρμογή στις εν εξελίξει, κατά την έναρξη ισχύος του, διαδικασίες εκτελέσεως μόνον σε ό,τι αφορά τις πράξεις εκτελέσεως που δεν έχουν ακόμη διενεργηθεί.

2. Εν πάση περιπτώσει, στις εν εξελίξει, κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, διαδικασίες εκτελέσεως ως προς τις οποίες έχει παρέλθει η κατά το άρθρο 556, παράγραφος 1, του [νόμου 1/2000, της 7ης Ιανουαρίου 2000, περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας] δεκαήμερη προθεσμία ασκήσεως ανακοπής, τάσσεται στους καθών η εκτέλεση αποκλειστική προθεσμία ενός μηνός για

την άσκηση έκτακτης ανακοπής στηριζόμενης στους νέους λόγους ανακοπής που προβλέπονται στα άρθρα 557, παράγραφος 1, σημείο 7, και 695, παράγραφος 1, σημείο 4, του [νόμου 1/2000, της 7ης Ιανουαρίου 2000, περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας].

Η αποκλειστική προθεσμία ενός μηνός άρχεται από την επομένη της ενάρξεως ισχύος του παρόντος νόμου, η δε άσκηση ανακοπής από τους διαδίκους έχει ως αποτέλεσμα την αναστολή της διαδικασίας μέχρις ότου εκδικασθεί η ανακοπή, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 558 επ. και 695 του [νόμου 1/2000, της 7ης Ιανουαρίου 2000, περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας].

Η παρούσα μεταβατική διάταξη καταλαμβάνει κάθε διαδικασία εκτελέσεως που δεν έχει περατωθεί με εγκατάσταση του υπερθεματιστή στο ακίνητο σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 675 του [νόμου 1/2000, της 7ης Ιανουαρίου 2000, περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας].

3. Ομοίως, στις εν εξελίξει διαδικασίες εκτελέσεως ως προς τις οποίες, κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, η κατά το άρθρο 556, παράγραφος 1, του [νόμου 1/2000, της 7ης Ιανουαρίου 2000, περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας] δεκαήμερη προθεσμία ασκήσεως ανακοπής έχει ήδη αρχίσει να τρέχει, τάσσεται στους καθών η εκτέλεση η κατά την προηγούμενη παράγραφο αποκλειστική προθεσμία ενός μηνός για την άσκηση ανακοπής στηριζόμενης σε οποιονδήποτε από τους προβλεπόμενους στα άρθρα 557 και 695 του [νόμου 1/2000, της 7ης Ιανουαρίου 2000, περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας] λόγους ανακοπής.

4. Η δημοσίευση της παρούσας διατάξεως επέχει θέση πλήρους και έγκυρης γνωστοποιήσεως για τους σκοπούς της επιδόσεως και του υπολογισμού των προβλεπομένων στις παραγράφους 2 και 3 του παρόντος άρθρου προθεσμιών, ουδόλως δε απαιτείται η έκδοση ρητής σχετικής αποφάσεως.

[…]»

16 Εξάλλου, το άρθρο 136 του LEC προβλέπει τα εξής:

«Εάν δικονομική προθεσμία ενέργειας παρέλθει άπρακτη, ο διάδικος απολλύει την προθεσμία αυτή και δεν δύναται πλέον να προβεί στην οικεία δικονομική ενέργεια. Ο δικαστικός γραμματέας διαπιστώνει με διάταξη τη λήξη της προθεσμίας και διατάσσει τα αναγκαία μέτρα ή ενημερώνει το δικαστήριο προκειμένου αυτό να εκδώσει την αντίστοιχη απόφαση.»

17 Το άρθρο 207, παράγραφοι 3 και 4, του LEC προσθέτει τα ακόλουθα:

«3. Οι αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις έχουν ισχύ δεδικασμένου και το δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται της διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας έχουν εκδοθεί οι εν λόγω αποφάσεις δεσμεύεται σε κάθε περίπτωση από τα οριζόμενα σε αυτές.

4. Αν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία προσβολής τους, οι δικαστικές αποφάσεις καθίστανται αμετάκλητες και αποκτούν ισχύ δεδικασμένου, το δε δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται της διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας έχουν εκδοθεί οι εν λόγω αποφάσεις δεσμεύεται σε κάθε περίπτωση από τα οριζόμενα σε αυτές.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

18 Στις 12 Ιουνίου 2008, η Banco Primus χορήγησε στον J. Gutiérrez García δάνειο το οποίο εξασφαλιζόταν με υποθήκη επί της κατοικίας του. Το δάνειο αυτό είχε διάρκεια 47 ετών και θα εξοφλούνταν σε 564 μηνιαίες δόσεις. Στις 23 Μαρτίου 2010, λόγω μη καταβολής επτά διαδοχικών μηνιαίων δόσεων, έγινε καταγγελία του δανείου, κατ' εφαρμογήν της ρήτρας 6bis της συμβάσεως δανείου. Η Banco Primus ζήτησε την καταβολή ολόκληρου του ανεξόφλητου κεφαλαίου, των

συμβατικών τόκων και των τόκων υπερημερίας καθώς και διαφόρων εξόδων. Επιπλέον, επίσπευσε πλειστηριασμό του ενυπόθηκου ακινήτου. Επειδή κατά τον πλειστηριασμό της 11ης Ιανουαρίου 2011 δεν εμφανίστηκαν πλειοδότες, το αιτούν δικαστήριο, με την από 21 Μαρτίου 2011 διάταξη περί κατακυρώσεως, κατακύρωσε το ακίνητο στην Banco Primus, για ποσό ίσο με το 50 % της εκτιμώμενης αξίας του. Στις 6 Απριλίου 2011, η Banco Primus ζήτησε να της αποδοθεί το ακίνητο. Η απόδοση του ακινήτου αναβλήθηκε εξαιτίας τριών διαδοχικών διαδικασιών επί παρεμπιπτόντων ζητημάτων, μεταξύ των οποίων και εκείνης επί της οποίας εκδόθηκε η διάταξη της 12ης Ιουνίου 2013, που έκρινε καταχρηστική τη ρήτρα 6 της συμβάσεως δανείου η οποία αφορούσε τους τόκους υπερημερίας. Με την έκδοση, επί του τρίτου παρεμπίπτοντος ζητήματος, της διατάξεως της 8ης Απριλίου 2014, έπαυσε η αναστολή της διαδικασίας αποβολής.

19 Στις 11 Ιουνίου 2014, ο J. Gutiérrez García άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου έκτακτη ανακοπή κατά της διαδικασίας αναγκαστικής εκτελέσεως επί του ενυπόθηκου ακινήτου του, επικαλούμενος καταχρηστικότητα της ρήτρας 6 της συμβάσεως δανείου.

20 Κατόπιν της ανακοπής αυτής, το αιτούν δικαστήριο, έχοντας αναστείλει, με απόφαση της 16ης Ιουνίου 2014, τη διαδικασία αποβολής, επισήμανε ότι εξακολουθούν να υφίστανται αμφιβολίες όσον αφορά την καταχρηστικότητα, κατά την έννοια της οδηγίας 93/13, ορισμένων ρητρών της συμβάσεως δανείου πέραν της ρήτρας για τους τόκους υπερημερίας, ειδικότερα:

— της ρήτρας 3 σχετικά με τους συμβατικούς τόκους, η οποία προβλέπει τον υπολογισμό τους βάσει ενός τύπου που διαιρεί το ανεξόφλητο κεφάλαιο και τους ληξιπρόθεσμους τόκους με τον αριθμό των ημερών τις οποίες περιλαμβάνει ένα οικονομικό έτος, ήτοι 360 ημέρες, και

— της ρήτρας 6bis σχετικά με την καταγγελία του δανείου, δυνάμει της οποίας η Banco Primus μπορεί να ζητήσει την άμεση επιστροφή του κεφαλαίου, των τόκων και των διαφόρων εξόδων, μεταξύ άλλων σε περίπτωση μη καταβολής κατά τη συμφωνηθείσα ημερομηνία οποιονδήποτε οφειλόμενων ποσών κεφαλαίων, τόκων ή προκαταβολών.

21 Πάντως, αφενός, το αιτούν δικαστήριο διαπίστωσε ότι η ανακοπή του J. Gutiérrez García ήταν εκπρόθεσμη καθόσον είχε ασκηθεί μετά τη λήξη της αποκλειστικής προθεσμίας που καθορίζεται από την τέταρτη μεταβατική διάταξη του νόμου 1/2013.

22 Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο διαπίστωσε ότι το άρθρο 207 του LEC, που ρυθμίζει τα ζητήματα του δεδικασμένου, αντιτίθεται στην επανεξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως, δεδομένου ότι η νομιμότητα της συμβάσεως αυτής βάσει της οδηγίας 93/13 είχε ήδη ελεγχθεί στο πλαίσιο της, καταστείσας αμετάκλητης, διατάξεως της 12ης Ιουνίου 2013.

23 Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι, ακόμη και στην περίπτωση που η ρήτρα 6bis της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως έπρεπε να κριθεί καταχρηστική, η νομολογία του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ισπανία) θα του απαγόρευε να κρίνει άκυρη και να αφήσει ανεφάρμοστη τη ρήτρα αυτή εφόσον στην πράξη η Banco Primus δεν είχε εφαρμόσει την εν λόγω ρήτρα, αλλά είχε συμμορφωθεί προς τα οριζόμενα στο άρθρο 693, παράγραφος 2, του LEC αναμένοντας τη μη καταβολή επτά μηνιαίων δόσεων για να προβεί σε καταγγελία της συμβάσεως δανείου.

24 Κατά συνέπεια, προκειμένου να καθορίσει την έκταση των εξουσιών του βάσει της οδηγίας 93/13, το αιτούν δικαστήριο, πρώτον, θέτει το ζήτημα της συμβατότητας της τέταρτης μεταβατικής διατάξεως του νόμου 1/2013 με την οδηγία 93/13 και, δεύτερον, διερωτάται αν, σε μια σύνθετη διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, όπως αυτή της κύριας δίκης, υπέχει από την εν λόγω οδηγία την υποχρέωση να προβεί, παρά τα οριζόμενα στο άρθρο 207 του LEC, αυτεπαγγέλτως σε εξέταση των ρητρών μιας συμβάσεως η οποία έχει ήδη υποβληθεί σε τέτοια εξέταση υπό το πρίσμα της οδηγίας 93/13, στο πλαίσιο αποφάσεως έχουσας ισχύ δεδικασμένου. Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο ζητεί

περαιτέρω να του παρασχεθούν διευκρινίσεις ως προς τα κριτήρια για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών 3 και 6bis της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως και ως προς τις συνέπειες τις οποίες πρέπει να έχει ο εν λόγω καταχρηστικός χαρακτήρας.

25 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Juzgado de Primera Instancia nº 2 de Santander (πρωτοδικείο υπ' αριθ. 2 του Santander, Ισπανία) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει η τέταρτη μεταβατική διάταξη του νόμου 1/2013 την έννοια ότι δεν αποτελεί εμπόδιο για την προστασία του καταναλωτή;

2) Δυνάμει της οδηγίας 93/13 και ιδίως των άρθρων της 6, παράγραφος 1, και 7, παράγραφος 1, επιτρέπεται στον καταναλωτή, προς διασφάλιση της προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών βάσει των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, να προσφύγει ενώπιον των δικαστηρίων επικαλούμενος την ύπαρξη καταχρηστικών ρητρών και μετά την προθεσμία που προβλέπεται προς τούτο στην εθνική νομοθεσία, με συνέπεια να οφείλει το εθνικό δικαστήριο να ελέγξει τις εν λόγω ρήτρες;

3) Δυνάμει της οδηγίας 93/13, και ιδίως των άρθρων της 6, παράγραφος 1, και 7, παράγραφος 1, οφείλει το εθνικό δικαστήριο, προς διασφάλιση της προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών βάσει των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, να εξετάσει αυτεπαγγέλτως την ύπαρξη καταχρηστικής ρήτρας, συνάγοντας τα δέοντα συμπεράσματα, έστω και αν προηγουμένως είχε αρνηθεί να προβεί στην εξέταση αυτή ή είχε καταλήξει στο αντίθετο συμπέρασμα με απόφαση η οποία έχει καταστεί αμετάκλητη σύμφωνα με το εθνικό δικονομικό δίκαιο;

4) Δύναται το δικαστήριο, κατά τον έλεγχο του καταχρηστικού χαρακτήρα μη ουσιωδών όρων της συμβάσεως, να λάβει υπόψη τη σχέση ποιότητας-τιμής, και βάσει ποιων κριτηρίων; Οφείλει, κατά τον έλεγχο αυτό, να λάβει υπόψη τα όρια τιμών τα οποία επιβάλλονται από την εθνική νομοθεσία; Είναι δυνατόν συμβατικές ρήτρες, αυτές καθεαυτές έγκυρες, να χάνουν το κύρος τους για τον λόγο ότι καθιερώνουν για την οικεία συναλλαγή τίμημα σημαντικά υψηλότερο από το σύνηθες αγοραίο τίμημα;

5) Είναι δυνατόν, για τους σκοπούς του άρθρου 4 της οδηγίας 93/13, να ληφθούν υπόψη περιστάσεις μεταγενέστερες της συνάψεως της συμβάσεως αν σε αυτό οδηγεί η εξέταση της εθνικής νομοθεσίας;

6) Έχει το άρθρο 693, παράγραφος 2, [του LEC] την έννοια ότι δεν αποτελεί εμπόδιο στην προστασία των συμφερόντων του καταναλωτή;

7) Δυνάμει της οδηγίας 93/13, και ιδίως των άρθρων της 6, παράγραφος 1, και 7, παράγραφος 1, οφείλει το εθνικό δικαστήριο, προς διασφάλιση της προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών βάσει των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, όταν κρίνει καταχρηστική μια ρήτρα περί πρόωρης λήξεως με καταγγελία, να θεωρεί τη ρήτρα αυτή άκυρη και μη γεγραμμένη, με τις προκύπτουσες εξ αυτού συνέπειες, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία ο επαγγελματίας ανέμεινε επί ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα που προβλέπεται στην εθνική νομοθεσία;»

26 Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να εκδικάσει την υπόθεση με ταχεία διαδικασία, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 105, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου. Το αίτημα αυτό απορρίφθηκε με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 11ης Νοεμβρίου 2014, Banco Primus (C-421/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2367), για τον λόγο, ιδίως, ότι το αιτούν δικαστήριο,

όπως το ίδιο γνωστοποίησε στο Δικαστήριο με έγγραφο της 29ης Σεπτεμβρίου 2014, ανέστειλε, με απόφαση της 16ης Ιουνίου 2014, τη διαδικασία εκτελέσεως, οπότε ο J. Gutiérrez García δεν διατρέχει άμεσο κίνδυνο να απολέσει την κατοικία του.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού

27 Στις γραπτές παρατηρήσεις της, η Ισπανική Κυβέρνηση εκφράζει αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό των υποβαλλόμενων ερωτημάτων με το σκεπτικό ότι οι απαντήσεις του Δικαστηρίου δεν χρησιμεύουν στο αιτούν δικαστήριο για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Ειδικότερα, η διαδικασία εκτελέσεως της ενυπόθηκης απαιτήσεως έχει οριστικώς περατωθεί, το δε αιτούν δικαστήριο δεν μπορεί πλέον να λάβει σχετικά μέτρα από τη στιγμή που περάτωσε την εν λόγω διαδικασία δίνοντας, με διάταξη της 8ης Απριλίου 2014 η οποία έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, εντολή αποβολής του οφειλέτη και των ενοίκων της κατοικίας.

28 Η Banco Primus δεν προβάλλει ρητώς απαράδεκτο της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, αλλά διατυπώνει επιχειρήματα αντίστοιχα προς εκείνα επί των οποίων θεμελιώνεται ο λόγος αυτός απαραδέκτου.

29 Συναφώς, υπενθυμίζεται καταρχάς ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, η διαπίστωση και η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα του εθνικού δικαστή, όπως και η ερμηνεία και εφαρμογή του εθνικού δικαίου. Ομοίως, απόκειται αποκλειστικώς στον εθνικό δικαστή, ο οποίος έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υποθέσεως, αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι αναγκαία και λυσιτελή. Επομένως, εφόσον τα υποβαλλόμενα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, καταρχήν, να αποφανθεί (απόφαση της 14ης Ιουνίου 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, σκέψη 76 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

30 Επομένως, η εκ μέρους του Δικαστηρίου απόρριψη αιτήσεως εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως είναι δυνατή μόνον όταν είναι πρόδηλον ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία τα οποία είναι απαραίτητα για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβάλλονται (απόφαση της 14ης Ιουνίου 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, σκέψη 77 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31 Τούτο δεν συμβαίνει στην υπό κρίση υπόθεση.

32 Ειδικότερα, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 30 των προτάσεών του, από την εθνική νομοθεσία την οποία παραθέτει το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι η διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη δεν περατώνεται και παραμένει εκκρεμής ενόσω το ακίνητο δεν έχει περιέλθει στην κατοχή του προσώπου στο οποίο έχει κατακυρωθεί, πράγμα που η Ισπανική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε στις γραπτές παρατηρήσεις της. Ειδικότερα, η τέταρτη μεταβατική διάταξη του νόμου 1/2013 προβλέπει ότι η διάταξη αυτή καταλαμβάνει «κάθε διαδικασία εκτελέσεως που δεν έχει περατωθεί με εγκατάσταση του υπερθεματιστή στο ακίνητο».

33 Υπ' αυτές τις συνθήκες, και δεδομένου ότι έργο του Δικαστηρίου είναι να δώσει χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο προκειμένου αυτό να επιλύσει την υποβληθείσα στην κρίση του διαφορά (βλ. αποφάσεις της 28ης Νοεμβρίου 2000, Roquette Frères, C-88/99, EU:C:2000:652, σκέψη 18, και της 11ης Μαρτίου 2010, Attanasio Group, C-384/08, EU:C:2010:133, σκέψη 19), τα επιχειρήματα της Ισπανικής Κυβερνήσεως δεν καταδεικνύουν προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.

34 Κατά συνέπεια, υπό την επιφύλαξη της εκτιμήσεως του καθενός από τα προδικαστικά ερωτήματα, η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να κριθεί παραδεκτή.

Επί της ουσίας

Επί του πρώτου, του δευτέρου και του τρίτου ερωτήματος

35 Με το πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο ερώτημά του, τα οποία πρέπει να συνεξετασθούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 93/13 αντιτίθενται σε διάταξη του εθνικού δικαίου, όπως η τέταρτη μεταβατική διάταξη του νόμου 1/2013, η οποία, για την ενάσκηση από τους καταναλωτές κατά των οποίων κινήθηκε διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, χωρίς η εν λόγω διαδικασία να έχει περατωθεί πριν από την έναρξη ισχύος του ως άνω νόμου, του δικαιώματός τους να ασκήσουν ανακοπή κατά της ως άνω διαδικασίας αναγκαστικής εκτελέσεως λόγω του φερόμενου ως καταχρηστικού χαρακτήρα ρητρών της συμβάσεως, τάσσει αποκλειστική προθεσμία ενός μηνός, η οποία άρχεται από την επομένη της δημοσιεύσεως του ως άνω νόμου. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, εξάλλου, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να διευκρινιστεί αν, παρά τα όσα ορίζουν οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες που εφαρμόζουν την αρχή του δεδικασμένου, το ίδιο υπέχει από την οδηγία 93/13 την υποχρέωση να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών μιας συμβάσεως η οποία έχει ήδη υποβληθεί σε τέτοια εξέταση υπό το πρίσμα της οδηγίας 93/13 στο πλαίσιο αμετάκλητης δικαστικής αποφάσεως.

36 Σε ό,τι αφορά το ζήτημα αν τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 93/13 αντιτίθενται σε εθνική διάταξη όπως η τέταρτη μεταβατική διάταξη του νόμου 1/2013, τονίζεται ότι το ζήτημα αυτό εξετάστηκε από το Δικαστήριο, το οποίο έδωσε συναφώς καταφατική απάντηση με την απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731).

37 Ειδικότερα, από την απόφαση αυτή προκύπτει ότι η τέταρτη μεταβατική διάταξη του νόμου 1/2013, καθόσον προβλέπει ότι στους καταναλωτές κατά των οποίων, πριν από την έναρξη ισχύος του ως άνω νόμου, είχε κινηθεί διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως χωρίς να έχει περατωθεί κατά την ημερομηνία αυτή, τάσσεται αποκλειστική προθεσμία ενός μηνός η οποία αρχίζει να τρέχει από την επομένη της δημοσιεύσεως του εν λόγω νόμου προκειμένου να ασκήσουν ανακοπή κατά της αναγκαστικής εκτελέσεως λόγω του, φερόμενου ως καταχρηστικού, χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών, δεν εγγυάται στους καταναλωτές αυτούς την πλήρη αξιοποίηση της εν λόγω προθεσμίας και συνεπώς την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων τους (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2015, BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, σκέψη 39).

38 Εξάλλου, στην υπόθεση της κύριας δίκης, από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι με τη διάταξη της 12ης Ιουνίου 2013, η οποία έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, το αιτούν δικαστήριο εξέτασε την επίδικη στην κύρια δίκη σύμβαση υπό το πρίσμα της οδηγίας 93/13 και έκρινε τη ρήτρα της 6, σχετικά με τους τόκους υπερημερίας, ως καταχρηστική.

39 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η οδηγία 93/13 αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή του άρθρου 207 του LEC, που απαγορεύει στο ίδιο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως ορισμένες ρήτρες μιας συμβάσεως η οποία έχει ήδη αποτελέσει αντικείμενο δικαστικού ελέγχου περατωθέντος με απόφαση έχουσα αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου.

40 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η οδηγία 93/13 βασίζεται στην αντίληψη ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση έναντι του επαγγελματία, τόσο ως προς τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και ως προς το επίπεδο της πληροφορήσεως (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, Sánchez Morcillo και Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

41 Ακριβώς λόγω της ασθενέστερης θέσεως στην οποία βρίσκονται οι καταναλωτές, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας προβλέπει ότι αυτοί δεν δεσμεύονται από τις καταχρηστικές ρήτρες. Πρόκειται για διάταξη αναγκαστικού δικαίου η οποία έχει ως σκοπό να αντικαταστήσει την τυπική ισορροπία που εισάγει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων με μια ουσιαστική ισορροπία, ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2014, Sánchez Morcillo και Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, σκέψη 23, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ., C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980, σκέψεις 53 και 55).

42 Κατά πάγια νομολογία, η διάταξη αυτή πρέπει να θεωρείται ισοδύναμη προς τους εθνικούς κανόνες που αποτελούν, στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξεως, κανόνες δημοσίας τάξεως (βλ. αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψεις 51 και 52, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ., C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980, σκέψη 54).

43 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας εμπίπτουσας στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να επανορθώνει την υφιστάμενη μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία έλλειψη ισορροπίας, εφόσον έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία (αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ., C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980, σκέψη 58).

44 Όπως όμως εκτέθηκε στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, εν προκειμένω ο εθνικός δικαστής εξέτασε την επίδικη στην κύρια δίκη σύμβαση υπό το πρίσμα της οδηγίας 93/13, κατόπιν δε της εξετάσεως αυτής διαπίστωσε, με δικαστική απόφαση που έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, την καταχρηστικότητα μιας εκ των ρητρών της συμβάσεως αυτής.

45 Υπ' αυτές τις συνθήκες, πρέπει να κριθεί αν, υπό τις εν λόγω περιστάσεις, η ανάγκη αντικαταστάσεως της τυπικής ισορροπίας που εισάγει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του επαγγελματία και του καταναλωτή με μια ουσιαστική ισορροπία, ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα, επιβάλλει στο αιτούν δικαστήριο την υποχρέωση να προβεί σε νέο αυτεπάγγελτο έλεγχο της συμβάσεως αυτής, παρά τα όσα ορίζουν οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες που εφαρμόζουν την αρχή του δεδικασμένου.

46 Συναφώς, υπενθυμίζεται καταρχάς η σπουδαιότητα την οποία έχει η αρχή του δεδικασμένου τόσο στην έννομη τάξη της Ένωσης όσο και στις εθνικές έννομες τάξεις. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει αποσαφηνίσει ότι, προς διασφάλιση τόσο της σταθερότητας του δικαίου και των εννόμων σχέσεων όσο και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, επιβάλλεται να μην μπορεί να τεθεί ζήτημα κύρους των δικαστικών αποφάσεων οι οποίες έχουν καταστεί αμετάκλητες μετά την εξάντληση των διαθέσιμων ενδίκων μέσων ή μετά την εκπνοή των προθεσμιών που τάσσονται για την άσκηση των ως άνω ενδίκων μέσων (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψεις 35 και 36).

47 Το Δικαστήριο έχει δεχθεί εξάλλου ότι η προστασία του καταναλωτή δεν είναι απόλυτη. Ειδικότερα, έχει κρίνει ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν απαιτεί από τα εθνικά δικαστήρια να μην εφαρμόζουν τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες που προσδίδουν ισχύ δεδικασμένου σε ορισμένη απόφαση, έστω και αν αυτή η μη εφαρμογή θα μπορούσε να θεραπεύσει την παράβαση μιας, οποιασδήποτε φύσεως,

διατάξεως της οδηγίας 93/13 (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψη 37, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ., C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980, σκέψη 68), εκτός αν το εθνικό δίκαιο απονέμει στα εν λόγω δικαστήρια την εξουσία αυτή σε περίπτωση παραβιάσεως των εθνικών κανόνων δημοσίας τάξεως (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψη 53).

48 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, βάσει του δικαίου της Ένωσης, η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των καταναλωτών δεν απονέμει δικαίωμα προσβάσεως σε δύο βαθμούς δικαιοδοσίας, αλλά απλώς δικαίωμα προσβάσεως σε δικαστήριο (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, Sánchez Morcillo και Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

49 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή του άρθρου 207 του LEC, που απαγορεύει στον εθνικό δικαστή να επανεξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών μιας συμβάσεως συναφθείσας με επαγγελματία, εφόσον έχει ήδη κριθεί η νομιμότητα, βάσει της ως άνω οδηγίας, όλων των ρητρών της συμβάσεως, με απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου, πράγμα το οποίο απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

50 Πάντως, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, εν προκειμένω, ο διαλαμβανόμενος στο άρθρο 207 του LEC δικονομικός κανόνας περί δεδικασμένου απαγορεύει στον εθνικό δικαστή όχι μόνο την επανεξέταση της νομιμότητας, βάσει της οδηγίας 93/13, των ρητρών μιας συμβάσεως ως προς την οποία έχει ήδη εκφερθεί κρίση με αμετάκλητη απόφαση, αλλά και την εκτίμηση του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα των λοιπών ρητρών της συμβάσεως αυτής.

51 Από τις αρχές όμως οι οποίες συνάγονται από τις σκέψεις 40 έως 43 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι οι σχετικοί όροι της εθνικής νομοθεσίας, στους οποίους παραπέμπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, δεν πρέπει να θίγουν την ουσία του δικαιώματος που αντλούν οι καταναλωτές από τη διάταξη αυτή και το οποίο συνίσταται στο να μη δεσμεύονται από ρήτρα θεωρούμενη ως καταχρηστική (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ., C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980, σκέψη 71).

52 Επομένως, στην περίπτωση που, στο πλαίσιο προηγούμενης εξετάσεως μιας επίδικης συμβάσεως η οποία κατέληξε στην έκδοση αποφάσεως έχουσας ισχύ δεδικασμένου, ο εθνικός δικαστής περιορίστηκε στο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως, υπό το πρίσμα της οδηγίας 93/13, μία μόνο ρήτρα ή ορισμένες από τις ρήτρες της συμβάσεως αυτής, η οδηγία 93/13 επιβάλλει σε εθνικό δικαστή, όπως αυτός της κύριας δίκης, ενώπιον του οποίου ο καταναλωτής έχει ασκήσει νομοτύπως ανακοπή, την υποχρέωση να εκτιμήσει, κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων ή αυτεπαγγέλτως, εφόσον έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία, τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των λοιπών ρητρών της εν λόγω συμβάσεως. Ειδικότερα, χωρίς έναν τέτοιον έλεγχο, η προστασία του καταναλωτή θα ήταν ελλιπής και ανεπαρκής και δεν θα αποτελούσε κατάλληλο ούτε αποτελεσματικό μέσο προκειμένου να παύσει η χρησιμοποίηση ρητρών τέτοιου είδους, σε αντίθεση με τα όσα προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C 415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 60).

53 Εν προκειμένω, ελλείψει σχετικών διευκρινίσεων στη δικογραφία την οποία έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να ελέγξει αν με την, έχουσα ισχύ δεδικασμένου, διάταξη της 12ης Ιουνίου 2013 εξετάσθηκε η νομιμότητα, βάσει της οδηγίας 93/13, όλων των ρητρών της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως ή μόνο της ρήτρας της 6.

54 Βάσει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι:

— τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 93/13 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντιτίθενται σε διάταξη του εθνικού δικαίου, όπως η τέταρτη μεταβατική διάταξη του νόμου 1/2013, η οποία, για την ενάσκηση από τους καταναλωτές κατά των οποίων κινήθηκε διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, χωρίς η εν λόγω διαδικασία να έχει περατωθεί πριν από την έναρξη ισχύος του νόμου στον οποίο περιλαμβάνεται η διάταξη αυτή, του δικαιώματός τους να ασκήσουν ανακοπή κατά της ως άνω διαδικασίας λόγω του φερόμενου ως καταχρηστικού χαρακτήρα ρητρών της συμβάσεως, τάσσει αποκλειστική προθεσμία ενός μηνός, η οποία άρχεται από την επομένη της δημοσιεύσεως του ως άνω νόμου·

— η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή του άρθρου 207 του LEC, που απαγορεύει στον εθνικό δικαστή να επανεξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών μιας συμβάσεως, όταν έχει ήδη κριθεί η νομιμότητα, βάσει της ως άνω οδηγίας, όλων των ρητρών της συμβάσεως αυτής, με απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου·

— Αντιθέτως, σε περίπτωση υπάρξεως μιας ή περισσοτέρων συμβατικών ρητρών των οποίων ο ενδεχομένως καταχρηστικός χαρακτήρας δεν εξετάσθηκε στο πλαίσιο προηγούμενου δικαστικού ελέγχου της επίδικης συμβάσεως περατωθέντος με απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου, η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής, ενώπιον του οποίου ο καταναλωτής έχει ασκήσει νομοτύπως ανακοπή, οφείλει να εκτιμήσει, κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων ή αυτεπαγγέλτως εφόσον έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία, τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών αυτών.

Επί του τετάρτου και του πέμπτου ερωτήματος

55 Με το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα, τα οποία πρέπει να συνεξετασθούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, την παροχή διευκρινίσεων ως προς τα κριτήρια που πρέπει να λάβει υπόψη, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, και του άρθρου 4 της οδηγίας 93/13, προκειμένου να εκτιμήσει τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα ρητρών όπως οι επίδικες στην κύρια δίκη, που αφορούν τα ζητήματα του υπολογισμού των συμβατικών τόκων και της καταγγελίας της συμβάσεως δανείου λόγω αθετήσεως από τον οφειλέτη των υποχρεώσεών του κατά τη διάρκεια περιορισμένου χρονικού διαστήματος.

56 Καταρχάς, υπογραμμίζεται ότι, βάσει της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 30 της παρούσας αποφάσεως, τα ερωτήματα αυτά είναι απαράδεκτα κατά το μέτρο που με αυτά ζητείται να κριθεί αν ο εθνικός δικαστής δύναται, στο πλαίσιο της εξετάσεως στην οποία προβαίνει όσον αφορά τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας, και ειδικότερα της ρήτρας 6bis της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως, να λάβει υπόψη περιστάσεις μεταγενέστερες της συνάψεως της συμβάσεως. Ειδικότερα, η απόφαση περί παραπομπής δεν προσδιορίζει σαφώς τις μεταγενέστερες περιστάσεις περί των οποίων πρόκειται. Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά στοιχεία που είναι απαραίτητα για την εκτίμησή του και δεν είναι κατά συνέπεια σε θέση να δώσει στο αιτούν δικαστήριο μια απάντηση που θα χρησιμεύσει για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

57 Σε ό,τι αφορά τα λοιπά ζητήματα που τίθενται με το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα, διευκρινίζεται, πρώτον, ότι, κατά πάγια νομολογία, η σχετική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου αφορά τόσο την ερμηνεία της, διαλαμβανόμενης στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας και στο παράρτημά της, έννοιας «καταχρηστική ρήτρα» όσο και τα κριτήρια τα οποία ο εθνικός δικαστής δύναται ή οφείλει να εφαρμόζει κατά την εξέταση συμβατικής ρήτρας υπό το πρίσμα των διατάξεων της οδηγίας αυτής, εξυπακουομένου ότι στον εν λόγω δικαστή απόκειται να αποφανθεί, λαμβάνοντας υπόψη τα

κριτήρια αυτά, επί του χαρακτηρισμού στη συγκεκριμένη περίπτωση της επιμέρους συμβατικής ρήτρας βάσει των ιδιαίτερων περιστάσεων της κάθε υποθέσεως. Εξ αυτού συνάγεται ότι το Δικαστήριο πρέπει να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο απλώς και μόνο ενδεικτικά στοιχεία τα οποία το τελευταίο οφείλει να λάβει υπόψη κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα της εν λόγω ρήτρας (απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 66 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

58 Πάντως, επισημαίνεται ότι, καθόσον παραπέμπει στις έννοιες «καλή πίστη» και «σημαντική ανισορροπία» εις βάρος του καταναλωτή ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών που απορρέουν από τη σύμβαση, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 ορίζει μόνο κατά τρόπο αφηρημένο τα στοιχεία που προσδίδουν καταχρηστικό χαρακτήρα σε συμβατική ρήτρα η οποία δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως (απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 67 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

59 Προκειμένου όμως να κριθεί αν ορισμένη ρήτρα δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή «σημαντική ανισορροπία» ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών που απορρέουν από τη σύμβαση, πρέπει ιδίως να ληφθούν υπόψη οι κανόνες που εφαρμόζονται βάσει της εθνικής νομοθεσίας στην περίπτωση κατά την οποία δεν υπάρχει σχετική συμφωνία των μερών. Μέσω της συγκριτικής αυτής αναλύσεως θα μπορέσει ο εθνικός δικαστής να εκτιμήσει αν, και, ενδεχομένως, σε ποιο βαθμό η σύμβαση περιάγει τον καταναλωτή σε δυσμενέστερη νομική θέση από εκείνη την οποία προβλέπει η ισχύουσα εθνική νομοθεσία. Ομοίως, είναι χρήσιμη, προς τούτο, η εξέταση της νομικής θέσεως στην οποία ευρίσκεται ο εν λόγω καταναλωτής από πλευράς των μέσων που διαθέτει, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, για την παύση της χρήσεως καταχρηστικών ρητρών (απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 68).

60 Όσον αφορά το ζήτημα των συνθηκών υπό τις οποίες δημιουργείται μια τέτοια έλλειψη ισορροπίας «παρά την απαίτηση καλής πίστης», διαπιστώνεται ότι, βάσει της δέκατης έκτης αιτιολογικής σκέψεως της οδηγίας 93/13, ο εθνικός δικαστής οφείλει συναφώς να εξακριβώσει αν ο επαγγελματίας, εφόσον συναλλασσόταν κατά τρόπο έντιμο και δίκαιο με τον καταναλωτή, μπορούσε ευλόγως να αναμένει ότι ο καταναλωτής θα δεχόταν μια τέτοια ρήτρα κατόπιν ατομικής διαπραγματεύσεως (απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 69).

61 Εξάλλου, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας, ο καταχρηστικός χαρακτήρας συμβατικής ρήτρας πρέπει να κρίνεται λαμβανομένης υπόψη της φύσεως των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και με αναφορά, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, σε όλες τις περιστάσεις που συνέτρεχαν κατά τη σύναψή της (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, σκέψη 39, και της 9ης Νοεμβρίου 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, σκέψη 42). Επομένως, υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει επίσης να εκτιμώνται οι συνέπειες που μπορεί να έχει η εν λόγω ρήτρα στο πλαίσιο του εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου, εκτίμηση η οποία προϋποθέτει την εξέταση του εθνικού νομικού συστήματος (απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 71 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

62 Δεύτερον, υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, οι ρήτρες που αφορούν το κύριο αντικείμενο της συμβάσεως ή το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, ενώ εμπίπτουν στον τομέα τον οποίο ρυθμίζει η οδηγία αυτή, εκφεύγουν της εκτιμήσεως του καταχρηστικού χαρακτήρα τους μόνο κατά το μέτρο που το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο κρίνει, κατόπιν εξετάσεως της κάθε συγκεκριμένης περιπτώσεως, ότι έχουν διατυπωθεί από τον επαγγελματία κατά τρόπο σαφή και κατανοητό (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 30ής Απριλίου 2014, Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψη 41, καθώς και της 9ης Ιουλίου 2015, Bucura, C-348/14, EU:C:2015:447, σκέψη 50).

63 Υπό το πρίσμα των σκέψεων αυτών οφείλει το αιτούν δικαστήριο να εξετάσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών στις οποίες αναφέρονται το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα.

64 Σε ό,τι αφορά, αφενός, τη ρήτρα 3 της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως, σχετικά με τον υπολογισμό των συμβατικών τόκων, το αιτούν δικαστήριο υπογράμμισε ότι η ρήτρα αυτή, μολονότι ενέπιπτε στο άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, δεν ήταν διατυπωμένη κατά τρόπο σαφή και κατανοητό κατά την έννοια της διατάξεως αυτής. Υπ' αυτές τις συνθήκες, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 61 των προτάσεών του, είναι έργο του αιτούντος δικαστηρίου να εξετάσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα της εν λόγω ρήτρας και ιδίως το αν η ρήτρα αυτή δημιουργεί, εις βάρος του οικείου καταναλωτή, σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, υπό το πρίσμα των όσων εκτίθενται στις σκέψεις 58 έως 61 της παρούσας αποφάσεως.

65 Το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει ιδίως να συγκρίνει τον τρόπο υπολογισμού του προβλεπόμενου από την ως άνω ρήτρα συμβατικού επιτοκίου και το προκύπτον εξ αυτού πραγματικό συμβατικό επιτόκιο με τους συνήθως εφαρμοζόμενους τρόπους υπολογισμού και το νόμιμο επιτόκιο καθώς και τα επιτόκια που εφαρμόζονταν στην αγορά, κατά τη σύναψη της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως, για δάνειο ύψους και διάρκειας αντίστοιχων προς εκείνα της οικείας συμβάσεως δανείου. Ιδίως, θα πρέπει να ελέγξει κατά πόσον το γεγονός ότι οι συμβατικοί τόκοι υπολογίζονται με βάση έτος 360 ημερών, αντί του ημερολογιακού έτους των 365 ημερών, μπορεί να προσδώσει στην εν λόγω ρήτρα 3 καταχρηστικό χαρακτήρα.

66 Σχετικά, αφετέρου, με τη ρήτρα 6bis της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως περί καταγγελίας λόγω αθετήσεως από τον οφειλέτη των υποχρεώσεών του κατά τη διάρκεια περιορισμένου χρονικού διαστήματος, είναι έργο του αιτούντος δικαστηρίου να εξετάσει ιδίως αν η ευχέρεια που παρέχεται στον επαγγελματία να απαιτήσει ολόκληρο το ποσό του δανείου προϋποθέτει τη μη εκπλήρωση από τον καταναλωτή υποχρεώσεως έχουσας ουσιώδη σημασία στο πλαίσιο της επίμαχης συμβατικής σχέσεως, αν η ευχέρεια αυτή προβλέπεται για τις περιπτώσεις στις οποίες η ως άνω μη εκπλήρωση έχει αρκούντως σοβαρό χαρακτήρα δεδομένης της διάρκειας και του ύψους του δανείου, αν η εν λόγω ευχέρεια παρεκκλίνει από τους κανόνες του κοινού δικαίου που έχουν συναφώς εφαρμογή ελλείψει ειδικών συμβατικών ρυθμίσεων και αν το εθνικό δίκαιο απονέμει στον καταναλωτή κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα τα οποία του παρέχουν τη δυνατότητα, όταν εφαρμόζεται εις βάρος του τέτοια ρήτρα, να άρει τις συνέπειες που απορρέουν από την κατ' αυτόν τον τρόπο πρόωρη λήξη του δανείου (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 73).

67 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι στο τέταρτο και στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4 της οδηγίας 93/13 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι:

— η εξέταση του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτρας συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή προϋποθέτει εκτίμηση του κατά πόσον η ρήτρα αυτή δημιουργεί, εις βάρος του καταναλωτή, σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων. Η εξέταση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται λαμβανομένων υπόψη των εθνικών κανόνων οι οποίοι εφαρμόζονται αν δεν υπάρχει συμφωνία των μερών, των μέσων τα οποία διαθέτει ο καταναλωτής, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, για την παύση της χρησιμοποιήσεως ρητρών τέτοιου είδους, της φύσεως των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η επίμαχη σύμβαση καθώς και όλων των περιστάσεων που συνέτρεχαν κατά τη σύναψή της·

— εφόσον το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι συμβατική ρήτρα σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των συμβατικών τόκων, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, δεν είναι διατυπωμένη κατά τρόπο σαφή και κατανοητό κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, της ως άνω οδηγίας, οφείλει να εξετάσει αν η ρήτρα αυτή είναι καταχρηστική κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας. Στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτής, έργο του αιτούντος δικαστηρίου είναι ιδίως να συγκρίνει τον προβλεπόμενο από τη ρήτρα αυτή τρόπο υπολογισμού του συμβατικού επιτοκίου και το προκύπτον εξ αυτού πραγματικό συμβατικό επιτόκιο με τους συνήθως

εφαρμοζόμενους τρόπους υπολογισμού και το νόμιμο επιτόκιο καθώς και τα επιτόκια που εφαρμόζονταν στην αγορά, κατά τη σύναψη της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως, για δάνειο ύψους και διάρκειας αντίστοιχων προς εκείνα της οικείας συμβάσεως δανείου, και

— σε ό,τι αφορά την εκτίμηση από εθνικό δικαστήριο του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας περί καταγγελίας της συμβάσεως δανείου λόγω αθετήσεως από τον οφειλέτη των υποχρεώσεών του κατά τη διάρκεια περιορισμένου χρονικού διαστήματος, είναι έργο του δικαστηρίου αυτού να εξετάσει αν η ευχέρεια που παρέχεται στον επαγγελματία να απαιτήσει ολόκληρο το ποσό του δανείου προϋποθέτει τη μη εκπλήρωση από τον καταναλωτή υποχρεώσεως έχουσας ουσιώδη σημασία στο πλαίσιο της επίμαχης συμβατικής σχέσεως, αν η ευχέρεια αυτή προβλέπεται για τις περιπτώσεις στις οποίες η ως άνω μη εκπλήρωση έχει αρκούντως σοβαρό χαρακτήρα δεδομένης της διάρκειας και του ύψους του δανείου, αν η εν λόγω ευχέρεια παρεκκλίνει από τους κανόνες του κοινού δικαίου που έχουν συναφώς εφαρμογή ελλείψει ειδικών συμβατικών ρυθμίσεων και αν το εθνικό δίκαιο προβλέπει κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα στον καταναλωτή, εις βάρος του οποίου εφαρμόζεται μια τέτοια ρήτρα, να άρει τις συνέπειες που απορρέουν από την κατ' αυτόν τον τρόπο πρόωρη λήξη του δανείου.

Επί του έκτου και του εβδόμου ερωτήματος

68 Με το έκτο και το έβδομο ερώτημα, τα οποία πρέπει να συνεξετασθούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε νομολογιακή ερμηνεία μιας διατάξεως του εθνικού δικαίου η οποία διέπει τις ρήτρες περί καταγγελίας των συμβάσεων δανείου, όπως αυτή του άρθρου 693, παράγραφος 2, του LEC, κατά την οποία απαγορεύεται στον εθνικό δικαστή ο οποίος διαπιστώνει τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας τέτοιας συμβατικής ρήτρας να κρίνει άκυρη και να αφήσει ανεφάρμοστη τη ρήτρα αυτή όταν, στην πράξη, ο επαγγελματίας δεν εφάρμοσε την εν λόγω ρήτρα, αλλά τήρησε τις προϋποθέσεις τις οποίες προβλέπει η ως άνω διάταξη του εθνικού δικαίου.

69 Καταρχάς, υπενθυμίζεται ότι ναι μεν, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της ως άνω οδηγίας, «οι ρήτρες της σύμβασης που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου […] δεν υπόκεινται στις διατάξεις της [εν λόγω] οδηγίας», πλην όμως η ρήτρα 6bis της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως, που καθορίζει τις προϋποθέσεις καταγγελίας και στην οποία αναφέρονται το έκτο και το έβδομο ερώτημα, δεν απηχεί τις διατάξεις του άρθρου 693, παράγραφος 2, του LEC. Ειδικότερα, η ρήτρα αυτή προβλέπει ότι ο δανειστής μπορεί να καταγγείλει τη σύμβαση δανείου και να απαιτήσει την άμεση επιστροφή του κεφαλαίου, των τόκων και των διαφόρων εξόδων σε περίπτωση μη καταβολής κατά τη συμφωνηθείσα ημερομηνία οποιονδήποτε οφειλόμενων ποσών κεφαλαίων, τόκων ή προκαταβολών, και όχι, όπως προβλέπει το άρθρο 693, παράγραφος 2, του LEC, κατόπιν αθετήσεως της υποχρεώσεως πληρωμής για χρονικό διάστημα τριών μηνών. Εξάλλου, η εν λόγω ρήτρα περιέχει τις φράσεις «εκτός των περιπτώσεων που προβλέπει ο νόμος» και «επιπλέον των περιπτώσεων που προβλέπει ο νόμος». Από την ως άνω διατύπωση συνάγεται ότι, με τη ρήτρα αυτή, τα μέρη είχαν την πρόθεση να μην περιορίσουν τους λόγους καταγγελίας σε εκείνον του άρθρου 693, παράγραφος 2, του LEC.

70 Συνεπώς, η εν λόγω ρήτρα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 (βλ., a contrario, απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, Barclays Bank, C-280/13, EU:C:2014:279, σκέψη 41) και ο εθνικός δικαστής υποχρεούται να εκτιμήσει αυτεπαγγέλτως τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα της (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

71 Ως προς τις συνέπειες που πρέπει να έχει ο ενδεχομένως καταχρηστικός χαρακτήρας μιας τέτοιας ρήτρας, υπενθυμίζεται ότι από το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 συνάγεται ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει μόνο να αφήσει ανεφάρμοστη μια καταχρηστική συμβατική ρήτρα ώστε

αυτή να μην παράγει δεσμευτικά αποτελέσματα έναντι του καταναλωτή, χωρίς να έχει αρμοδιότητα να αναθεωρήσει το περιεχόμενο της εν λόγω ρήτρας. Ειδικότερα, η οικεία σύμβαση πρέπει να εξακολουθήσει να ισχύει, καταρχήν, χωρίς τροποποιήσεις πέραν εκείνων που προκύπτουν από την απάλειψη των καταχρηστικών ρητρών, κατά το μέτρο που, βάσει των κανόνων του εσωτερικού δικαίου, μια τέτοια εξακολούθηση της ισχύος της συμβάσεως είναι νομικώς εφικτή (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Ιουνίου 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, σκέψη 65· της 30ής Μαΐου 2013, Asbeek Brusse και de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, σκέψη 57, καθώς και της 21ης Ιανουαρίου 2015, Unicaja Banco και Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 και C-487/13, EU:C:2015:21, σκέψη 28).

72 Εξάλλου, δεδομένης της φύσεως και της σπουδαιότητας του δημοσίου συμφέροντος το οποίο ανάγεται στην προστασία των καταναλωτών, οι οποίοι βρίσκονται σε ασθενέστερη θέση έναντι των επαγγελματιών, η οδηγία 93/13 επιβάλλει στα κράτη μέλη, όπως προκύπτει από το άρθρο της 7, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με την εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της, την υποχρέωση να προβλέπουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να παύσει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Ιουνίου 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, σκέψη 68, καθώς και της 21ης Ιανουαρίου 2015, Unicaja Banco και Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 και C-487/13, EU:C:2015:21, σκέψη 30).

73 Επομένως, προκειμένου να διασφαλίζεται η αποτρεπτική λειτουργία του άρθρου 7 της οδηγίας 93/13, οι εξουσίες του εθνικού δικαστή ο οποίος διαπιστώνει την ύπαρξη καταχρηστικής ρήτρας, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας, δεν μπορούν να εξαρτώνται από την εν τοις πράγμασι εφαρμογή ή μη της ρήτρας αυτής. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, εφόσον ο εθνικός δικαστής έχει διαπιστώσει τον «καταχρηστικό», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας, χαρακτήρα μιας ρήτρας συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία, αυτό καθεαυτό το γεγονός ότι η ως άνω ρήτρα δεν εφαρμόσθηκε δεν μπορεί να εμποδίσει τον εθνικό δικαστή από το να αντλήσει όλα τα κατάλληλα συμπεράσματα από τον καταχρηστικό χαρακτήρα της εν λόγω ρήτρας (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, διάταξη της 11ης Ιουνίου 2015, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-602/13, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:397, σκέψεις 50 και 54).

74 Υπ' αυτές τις συνθήκες, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 85 των προτάσεών του, το γεγονός ότι, εν προκειμένω, ο επαγγελματίας συμμορφώθηκε στην πράξη προς τα οριζόμενα στο άρθρο 693, παράγραφος 2, του LEC και δεν επίσπευσε διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως παρά μόνο μετά τη μη καταβολή επτά μηνιαίων δόσεων, και όχι, όπως προβλέπει η ρήτρα 6bis της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως, κατόπιν οποιασδήποτε αθετήσεως πληρωμής, δεν απαλλάσσει τον εθνικό δικαστή από την υποχρέωσή του να αντλήσει όλα τα κατάλληλα συμπεράσματα από τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτρας αυτής.

75 Βάσει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο έκτο και στο έβδομο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε νομολογιακή ερμηνεία διατάξεως του εθνικού δικαίου η οποία διέπει τις ρήτρες περί καταγγελίας των συμβάσεων δανείου, όπως αυτή του άρθρου 693, παράγραφος 2, του LEC, κατά την οποία απαγορεύεται στον εθνικό δικαστή ο οποίος διαπιστώνει τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας τέτοιας συμβατικής ρήτρας να κρίνει άκυρη και να αφήσει ανεφάρμοστη τη ρήτρα αυτή όταν, στην πράξη, ο επαγγελματίας δεν εφάρμοσε την εν λόγω ρήτρα, αλλά τήρησε τις προϋποθέσεις τις οποίες προβλέπει η ως άνω διάταξη του εθνικού δικαίου.

Επί των δικαστικών εξόδων

76 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντιτίθενται σε διάταξη του εθνικού δικαίου, όπως η τέταρτη μεταβατική διάταξη του Ley 1/2013, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (νόμος 1/2013, περί μέτρων για την ενίσχυση της προστασίας των ενυπόθηκων οφειλετών, αναδιαρθρώσεως του χρέους και κοινωνικού μισθώματος), της 14ης Μαΐου 2013, η οποία, για την ενάσκηση από τους καταναλωτές κατά των οποίων κινήθηκε διαδικασία εκτελέσεως ενυπόθηκης απαιτήσεως, χωρίς η εν λόγω διαδικασία να έχει περατωθεί πριν από την έναρξη ισχύος του νόμου στον οποίο περιλαμβάνεται η διάταξη αυτή, του δικαιώματός τους να ασκήσουν ανακοπή κατά της ως άνω διαδικασίας λόγω του φερόμενου ως καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών, τάσσει αποκλειστική προθεσμία ενός μηνός, η οποία άρχεται από την επομένη της δημοσιεύσεως του ως άνω νόμου.**

2) **Η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή του άρθρου 207 του Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil (νόμος 1/2000 περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), της 7ης Ιανουαρίου 2000, όπως τροποποιήθηκε με τον Ley 1/2013, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (νόμος 1/2013, περί μέτρων για την ενίσχυση της προστασίας των ενυπόθηκων οφειλετών, αναδιαρθρώσεως του χρέους και κοινωνικού μισθώματος), της 14ης Μαΐου 2013, εν συνεχεία με το Real Decreto-Ley 7/2013, de medidas urgentes de naturaleza tributaria, presupuestaria y de fomento de la investigación, el desarrollo y la innovación (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 7/2013, σχετικά με επείγοντα μέτρα φορολογικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα και με την προώθηση της έρευνας, της ανάπτυξης και της καινοτομίας), της 28ης Ιουνίου 2013, κατόπιν με το Real Decreto-ley 11/2014, de medidas urgentes en materia concursal (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 11/2014, περί επειγόντων μέτρων για τις πτωχεύσεις), της 5ης Σεπτεμβρίου 2014, που απαγορεύει στον εθνικό δικαστή να επανεξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών μιας συμβάσεως, όταν έχει ήδη κριθεί η νομιμότητα, βάσει της ως άνω οδηγίας, όλων των ρητρών της συμβάσεως αυτής, με απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου.**

   Αντιθέτως, σε περίπτωση υπάρξεως μιας ή περισσοτέρων συμβατικών ρητρών των οποίων ο ενδεχομένως καταχρηστικός χαρακτήρας δεν εξετάσθηκε στο πλαίσιο προηγούμενου δικαστικού ελέγχου της επίδικης συμβάσεως περατωθέντος με απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου, η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής, ενώπιον του οποίου ο καταναλωτής έχει ασκήσει νομοτύπως ανακοπή, οφείλει να εκτιμήσει, κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων ή αυτεπαγγέλτως εφόσον έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία, τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών αυτών.

3) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4 της οδηγίας 93/13 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι:

— η εξέταση του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτρας συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή προϋποθέτει εκτίμηση του κατά πόσον η ρήτρα αυτή δημιουργεί, εις βάρος του καταναλωτή, σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων. Η εξέταση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται λαμβανομένων υπόψη των εθνικών κανόνων οι οποίοι εφαρμόζονται αν δεν υπάρχει συμφωνία των μερών, των μέσων τα οποία διαθέτει ο καταναλωτής, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, για την παύση της χρησιμοποιήσεως ρητρών τέτοιου είδους, της φύσεως των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η επίμαχη σύμβαση καθώς και όλων των περιστάσεων που συνέτρεχαν κατά τη σύναψή της·

— εφόσον το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι συμβατική ρήτρα σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των συμβατικών τόκων, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, δεν είναι διατυπωμένη κατά τρόπο σαφή και κατανοητό κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, της ως άνω οδηγίας, οφείλει να εξετάσει αν η ρήτρα αυτή είναι καταχρηστική κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας. Στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτής, έργο του αιτούντος δικαστηρίου είναι ιδίως να συγκρίνει τον προβλεπόμενο από τη ρήτρα αυτή τρόπο υπολογισμού του συμβατικού επιτοκίου και το προκύπτον εξ αυτού πραγματικό συμβατικό επιτόκιο με τους συνήθως εφαρμοζόμενους τρόπους υπολογισμού και το νόμιμο επιτόκιο καθώς και τα επιτόκια που εφαρμόζονταν στην αγορά, κατά τη σύναψη της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως, για δάνειο ύψους και διάρκειας αντίστοιχων προς εκείνα της οικείας συμβάσεως δανείου, και

— σε ό,τι αφορά την εκτίμηση από εθνικό δικαστήριο του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας περί καταγγελίας της συμβάσεως δανείου λόγω αθετήσεως από τον οφειλέτη των υποχρεώσεών του κατά τη διάρκεια περιορισμένου χρονικού διαστήματος, είναι έργο του δικαστηρίου αυτού να εξετάσει αν η ευχέρεια που παρέχεται στον επαγγελματία να απαιτήσει ολόκληρο το ποσό του δανείου προϋποθέτει τη μη εκπλήρωση από τον καταναλωτή υποχρεώσεως έχουσας ουσιώδη σημασία στο πλαίσιο της επίμαχης συμβατικής σχέσεως, αν η ευχέρεια αυτή προβλέπεται για τις περιπτώσεις στις οποίες η ως άνω μη εκπλήρωση έχει αρκούντως σοβαρό χαρακτήρα δεδομένης της διάρκειας και του ύψους του δανείου, αν η εν λόγω ευχέρεια παρεκκλίνει από τους κανόνες του κοινού δικαίου που έχουν συναφώς εφαρμογή ελλείψει ειδικών συμβατικών ρυθμίσεων και αν το εθνικό δίκαιο προβλέπει κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα στον καταναλωτή, εις βάρος του οποίου εφαρμόζεται μια τέτοια ρήτρα, να άρει τις συνέπειες που απορρέουν από την κατ' αυτόν τον τρόπο πρόωρη λήξη του δανείου.

4) Η οδηγία 93/13 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε νομολογιακή ερμηνεία διατάξεως του εθνικού δικαίου η οποία διέπει τις ρήτρες περί καταγγελίας των συμβάσεων δανείου, όπως αυτή του άρθρου 693, παράγραφος 2, του νόμου 1/2000, όπως τροποποιήθηκε από το βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 7/2013, κατά την οποία απαγορεύεται στον εθνικό δικαστή ο οποίος διαπιστώνει τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας τέτοιας συμβατικής ρήτρας να κρίνει άκυρη και να αφήσει ανεφάρμοστη τη ρήτρα αυτή όταν, στην πράξη, ο επαγγελματίας δεν εφάρμοσε την εν λόγω ρήτρα, αλλά τήρησε τις προϋποθέσεις τις οποίες προβλέπει η ως άνω διάταξη του εθνικού δικαίου.

(υπογραφές)